

ПЯТНИЦЬКА
Вероніка Валеріївна,
аспірантка ДНСГБ УААН
(м. Київ)

**С.Ф. ВЕСЕЛОВСЬКИЙ – ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ,
ДЕРЖАВОТВОРЕЦЬ, РОЗРОБНИК ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ
(1917–1918 рр.)**

Стаття присвячена державотворчій та політичній діяльності професора С.Ф. Веселовського в добу Української Центральної Ради, його співучасті в розробці земельної реформи в Україні 1917-1918 рр.

Статья посвящена государственной и политической деятельности профессора С.Ф. Веселовского в период существования Украинской Центральной Рады, его соучастия в разработке земельной реформы в Украине 1917-1918 гг.

The article is devoted to the state-building and political activity of professor S.F. Veselovsky at the government of the Ukrainian Central Council, his participation in the development of the land reform in Ukraine of 1917–1918 years.

На сучасному етапі розбудови незалежної правової держави Україна, історичне минуле, правова спадщина українського народу відіграють винятково важливу роль. Особливу увагу дослідників привертає доба Української Центральної Ради 1917–1918 рр., коли на порядок денний були поставлені питання національно-державного будівництва, серед яких важливе місце займала земельна реформа.

Першими дослідниками становлення і розвитку української державності у роки національно-демократичної революції були переважно її учасники, тогочасні керівники України. Вже у період існування УЦР та зразу ж після її падіння з'явилися праці М. Грушевського, О. Шульгина, М. Порша, М. Возняка та ін. Часто вони містять цінний фактичний матеріал і теоретичні узагальнення, важливі для розуміння розвитку державотворчих процесів в Україні.

Новий етап вітчизняної історіографії розпочався після проголошення незалежності України. Праці Б. Андрусина, В. Верстюка, О. Павлюка, О. Рубльова, О. Реєнта, В. Солдатенка, І. Логвиненка, О. Левченка, Т. Борисової та ін. охоплюють досить широкий спектр проблем з історії „першої” та „другої” УНР. Характерним для цих досліджень є те, що організаційно-правові засади діяльності національних урядів 1917–1918 рр. знайшли лише поверхове відображення. Необхідно виділити роботи сучасних істориків О.М. Мироненка, О.Л. Копиленка, М.Л. Копиленко, які зробили вагомий внесок у розроблення даної проблематики.

Підбиваючи підсумок аналізу стану наукової розробки теми, можна дійти до висновку, що державотворча діяльність професора С.Ф. Веселовського не знайшла комплексного спеціального висвітлення в історичній літературі. Зроблений історіографічний аналіз показує, що нагальна потреба в дослідженні даної теми є своєчасною й актуальною. Широкій науковій громадськості майже не відомо про тих діячів, які не словом, а ділом у той складний для нашої країни час сприяли становленню української державності.

До таких непересічних особистостей слід віднести професора Сергія Феофановича Веселовського, який з березня 1917 по січень 1918 року був заступником голови Української Центральної Ради, на черговій сесії Української Центральної Ради обговорював питання земельної реформи.

Завданням даної статті є комплексний історичний аналіз на основі першоджерел головних аспектів державотворчої діяльності С.Ф. Веселовського (1917–1918 рр.) з розвитку наукового забезпечення земельної реформи в Україні.

Окремого комплексного аналізу заслуговує діяльність Українській Центральній Раді, а також, участь у державотворчій діяльності С.Ф. Веселовського, вітчизняного вченого-аграрія та організатора сільськогосподарської науки в Україні.

Тимчасовий уряд у першій декларації, де йшлося про програму дій обмежився лише проголошенням свобод, обійшовши мовчанкою аграрну

проблему. І це в той час, коли переважна більшість малоземельних та безземельних селян сподівалася, що нова влада негайно вирішить земельне питання. Окремі селяни взагалі, не чекаючи розпорядження властей, захоплювали поміщицьку землю. Каральні заходи зі сторони уряду не змогли зупинити боротьбу. Назривала загальна криза, яка потребувала, в першу чергу, швидкого вирішення аграрної проблеми [1, 2].

Передові вчені-аграрії та економісти країни завжди розуміли, що саме аграрна справа і зважлива економічна політика України – це дві основні складові соціальних питань, не кажучи про загальнодержавну політику, які вимагають негайного вирішення. Вони знали, що Україна відома в цивілізованому світі насамперед як хліборобський край, а загальний стан промисловості на той час був слабо розвиненим. Тому, зважаючи на це, потрібно було докласти значних зусиль для того, щоб сільське господарство в Україні мало всі необхідні умови для його подальшого ефективного розвитку. Саме серед прогресивних агрономів того часу виникла ідея об'єднати зусилля та спрогнозувати шляхи розвитку сільського господарства у майбутньому [3].

Першим кодифікованим актом земельного законодавства України став Тимчасовий земельний закон, прийнятий Українською Центральною Радою 18 січня 1918 року. Цим нормативним актом вперше було кодифіковано інститут користування землею. Також важливою подією було прийняття Декрета «Про соціалізацію землі». Цей важливий документ був комплексним нормативним актом, який упорядкував і систематизував відносини щодо користування землею. Прийняття цих кодифікованих актів стало одним із важливих факторів, які сприяли і законодавчо обумовили розвиток земельної реформи в Україні.

На жаль, на даний момент не існує спеціальних наукових досліджень про державотворчу діяльність С.Ф. Веселовського взагалі та у межах Центральної ради, зокрема. Деякі відомості про його діяльність у межах Малої Ради зберігаються в особовому фонді С.Ф. Веселовського у Державному Архіві Київської області (Ф. Р-4383. – Оп.1. – Спр. 3).

Згідно знайденим матеріалам простежується велика праця цього вченого в добу Української Центральної Ради, а саме, про його особистий внесок у справу розвитку земельної реформи.

Цікавим є запрошення С.Ф. Веселовського на засідання думської фракції Української соціал-демократичної робітничої партії, членом якої він був [4], також він був членом Всеукраїнського національного конгресу.

У цьому фонді зберігся „Квиток члена УЦР С.Ф. Веселовського” для входу на засідання і для голосування на засідання Української Центральної Ради [5].

Згідно з архівними джерелами С.Ф. Веселовський також брав участь у засіданні Малої Ради. Про це свідчить „Витяг з книги протоколів засідань Малої Ради VI сесії Центральної Ради до VII” (засідання відбувалося 18 серпня 1918 року): „т. Винниченко оголошує список складу Генерального Секретаріату: голова і внутр. справ – Винниченко; фінансів – російський с.-д; торгу і промисловості – Черниш; міжнац. – Шульгин; тов. – Зільберфарб і Міцькевич; контрольор – Зарубін; праці – Веселовський; тов. – Рафес і Михайло; комісар – Стебницький”.

27 серпня 1918 р. було ухвалено вибрати комісію з 13 членів з дорученням проекту для розв’язання справи продовольчої проблеми у зв’язку із загальною політикою і питанням про війну і мир [6].

На засіданнях Української Центральної Ради С.Ф. Веселовський виступав із різних питань, а саме: економічної політики Тимчасового уряду щодо України; скликання З’їзду поневолених народів Росії в Києві; обстрілу полку ім. Б. Хмельницького; участі українських делегатів у Демократичній нараді в Петрограді.

Його доповіді були присвячені висвітленню таких питань як: основні завдання земельної реформи у зв’язку з економічними умовами в Україні; роль агрономів у розв’язанні аграрного питання; головні завдання тогочасного земельного законодавства; розвиток сільськогосподарської освіти в Україні; поділ України на сільськогосподарські райони [7].

Проаналізувавши діяльність Української Центральної Ради з січня по травень 1918 року, ми дійшли висновку, що вона поряд із виконанням загальнодержавних проблем велику увагу приділяла безпосередньо проблемам селян. Це підтверджується також швидким зростанням авторитету та популярності Центральної Ради і пов'язане з відстоюванням зрозумілих народу ідей національної ідеї та національно-територіальної автономії.

Як видно із вище наведеного, практично робота Української Центральної Ради була спрямована на захист інтересів простого народу, на задоволення потреб, перш за все, селянства.

Після розпуску Центральної Ради внаслідок гетьманського перевороту 29 квітня 1918 року всі міністри та заступники міністрів були звільнені з посад. Частина представників Центральної ради взагалі були заарештовані. Згідно «Грамоти до українського народу» Павла Скоропадського: «Права частной собственности, как основы культуры и цивилизации – восстанавливаются в полном объеме, и все распоряжения бывшего украинского правительства, а также временного российского правительства отменяются. Восстанавливается полная свобода совершения сделок по продаже и покупке земли» [8].

Сам же професор Сергій Феофанович Веселовський після приходу нового уряду, фактично відійшов від політичної діяльності, продовжував викладацьку роботу, зокрема читав лекції на курсах позашкільного навчання, організованих Міністерством освіти.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що державотворча діяльність С.Ф. Веселовського у 1917–1918 рр. у сфері сільського господарства в Україні була направлена на те, щоб втілити в життя земельну реформу та національну ідею України. Завдяки зробленому нами аналізу, ми можемо вважати, що дана тема не втратила своєї актуальності й сьогодні.

Список використаної літератури

1. *Бойко О.Д.* Історія України : посіб. для студ. вищ. навч. закладів / О. Д. Бойко. – К. : Видавн. центр «Академія», 1999. – 568 с.
2. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко. – Т. 1. Доба Центральної ради. – Ужгород, 1932. – С. 57.
3. *Панченко П.П.* Аграрна історія України: підручник / П. П. Панченко, В. А. Шмарчук. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання»; КОО, 2000. – 342 с.
4. *Личный фонд Веселовского С. Ф.* Выписка из книги протоколов заседаний малого совета Центральной Рады. Приглашение Веселовскому на заседание думской фракции УСДРП. – ДА Київської області. – Ф. р. 4383. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 1.
5. *Личный фонд Веселовского С. Ф.* Квиток члена УЦР. – ДА Київської області. – Ф. р. 4383. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 2.
6. *Личный фонд Веселовского С.Ф.* Витяг з книги протоколів засідань Малої Ради від VI сесії ЦР до VII. – ДА Київської області. – Ф. р. 4383. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 3–5.
7. *Личный фонд Веселовского С. Ф.* Витяг з книги протоколів засідань Малої Ради від VI сесії ЦР до VII. – ДА Київської області. – Ф. р. 4383. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 6.
8. *Вергунов В. А.* Професор А. Г. Терниченко (15.04.1882–01.02.1927) – фундатор української сільськогосподарської літератури та вітчизняного рослинництва / В. А. Вергунов // Генетичні ресурси рослин. – 2005. – № 2. – С. 143–147.